

2.12.2019

EOAK/3623/2019

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Tarkastaja Peter Fagerholm

JÄRVENPÄÄN POLIISIVANKILA 1.7.2019

Tarkastuspöytäkirja

Osallistajat EOAK:sta

Oikeusasiamiehensihteeri Juho Martikainen

Tarkastaja Peter Fagerholm

Osallistajat tarkastuskohteesta

Ylivartija - - -

Vartija - - -

1. YLEISTÄ TARKASTUKSESTA JA TARKASTUSKOHTEESTA

Eduskunnan oikeusasiamies toimii YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT) tarkoittamana kansallisena valvontaelimenä. Pääpainona kansallisen valvontaelimen tehtävässä on ennaltaehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden kohtelua ja oloja.

Apulaisoikeusasiamiehen sijainen Mikko Sarjan määräyksestä eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian tarkastajat tekivät ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen Järvenpään poliisiaseman vapautensa menettäneiden säilytystiloihin 1.7.2019.

Tarkastuksen aikana keskusteltiin työvuorossa olleen henkilökunnan kanssa ja tutustuttiin poliisivankilan valvomoon, ulkoilutiloihin, osaan pakkokeinolain perusteella vapautensa menettäneiden selleistä, osaan poliisilain perusteella vapautensa menettäneiden selleistä, tapaamistiloihin, peseytymistiloihin sekä vapautensa menettäneiden omaisuuden säilytystiloihin.

Tarkastuksen jälkeen poliisilaitokselta saatiin:

- Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen säilytystilojen yhteinen järjestyssääntö
- kiinniottopöytäkirjat 5560/P/2387/19 ja 5560/P/2089/19

Pöytäkirjaluonnos lähetettiin Itä-Uudenmaan poliisilaitokselle ja poliisilaitokselle varattiin mahdollisuus antaa siihen kommentteja viimeistään 15.11.2019.

2. TARKASTUSHAVAINNOT JA KANNANOTOT

Tarkastushavainnot ja oikeusasiamies Petri Jääskeläisen kannanotot niiden johdosta.

2.1 Säilytystilan tilat

Poliisivankilassa on yhteensä 14 selliä, seitsemän selliä rikosperusteisesti kiinniotetuille, neljä ns. hybridiselliä sekä kolme selliä poliisilakiperusteisesti kiinniotetuille, joissa oli useita asiakaspaikkoja.

Poliisivankilassa on lisäksi sumppu, peseytymistila, tapaamistila ja ulkoilutila.

Tilat olivat varsin ahtaat ja huonokuntoiset. Käytävien katot olivat pölyiset ja likaiset. Useissa selleissä valaistus oli hämärä, vaikka valot olivat päällä. Sellien seinillä oli erilaisia kirjoituksia ja töhryjä. Sellihälytysjärjestelmän toiminnassa on henkilökunnan mukaan ollut häiriöitä, eikä laitteisiin saa enää varaosia. Tämän vuoksi yhdessä sellissä ei ollut toimivaa hälytysnappia.



Kuva 1 poliisivankilan käytävä

Henkilökunnan mukaan säilytystila on tarkoitus poistaa käytöstä vuoden 2020 alussa. Tämän vuoksi säilytystilaa ei ole remontoitu. Poliisilaitokselta saadun tiedon mukaan säilytystilan käytön lopettamisesta on jo tehty päätös.

Putkalain 3 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan säilytystilan suljetuissa tiloissa, joissa säilytetään vapautensa menettäneitä, tulee olla hälytyslaite, jolla voidaan välittömästi saada yhteys henkilökuntaan. **Oikeusasiamies totesi**, että selleihin, joissa ei ole toimivaa hälytyslaitetta, ei saa sijoittaa vapautensa menettäneitä. Henkilökunnan mukaan näin on myös toimittu.

Oikeusasiamies piti yksityisyyden suojan kannalta ongelmallisena sitä, että joissain selleissä vapautensa menettäneet joutuvat virtsaamaan ja ulostamaan toisten vapautensa menettäneiden nähden. Koska säilytystilan käyttö loppuu muutaman kuukauden päästä kokonaan, ei käytännössä liene kuitenkaan mahdollista tehdä enää rakenteellisia korjauksia tiloihin. **Oikeusasiamiehen mukaan** tulisi pyrkiä välttämään sijoittamista selliin useita vapautensa menettäneitä.

Tarkastushavaintojen mukaan joidenkin sellien peitot ja tyyny olivat huonokuntoiset ja likaiset.



Kuva 2: poliisivankilan peitot ja tyyny

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun Poliisihallituksen ohjeen (2020/2013/5490, kohta 3.7) mukaan pidätettyjen tiloissa säilytettävälle vapautensa menettäneelle on annettava vuodevaatteita ja patja yölevon ajaksi. Vuodevaatteet on ohjeen mukaan vaihdettava tarvittaessa ja aina henkilön vapautuessa tai siirtyessä muualle. **Oikeusasiamiehen käsityksen mukaan** vuodevaatteita tulee siis vaihtaa tai pestä riittävän usein taikka vaihtaa täysin uusiin.

Henkilökunta ilmoitti jo tarkastuksen aikana huolehtivansa siitä, että huonokuntoiset peitot ja tyynyt vaihdetaan uusiin.

2.2 Vapautensa menettäneet

Tarkastuksen aikaan säilytystilassa ei ollut vapautensa menettäneitä, koska tila oli menossa kiinni viikoksi.

Henkilökunnan mukaan säilytysajat ovat lyhentyneet alkuvuodesta. Yli seitsemän vuorokautta säilytettäviä tutkintavankeja ei enää juuri ole.

2.3 Henkilökunta

Säilytystilan esimiehenä toimii rikoskomisario - - -. Ylivartijana toimii - - -. Lisäksi on viisi vartijaa, joista yksi on nainen. - - - oli määräaikaisessa virkasuhteessa, muut vakinaisessa.

Henkilökunta siirtyy poliisivankilan sulkemisen vuoksi työskentelemään muihin poliisilaitoksen poliisivankiloihin.

2.4 Säännöksistä ja säilytystilan oloista tiedottaminen

Henkilökunnan mukaan poliisipartio kertoo vapautensa menettäneelle kiinnioton perusteet.

Säilytystilan oloista kerrotaan vapautensa menettäneille suullisesti ja annetaan kirjallinen aineisto. Säilytystilan järjestyssäännön mukaan vapautensa menettäneille annetaan erillinen lomake, poliisilaitoksen järjestyssääntö soveltuvin osin, sekä Poliisihallituksen ohje/liite 1.

Henkilökunnan mukaan ohjeita on käännetty useille kielille. Pääsääntöisesti tullaan toimeen englannin kielellä, mutta tarvittaessa saatavissa on puhelintulkkaus.

Järjestyssäännön mukaan vapautensa menettäneiden saatavilla on pyynnöstä vapaudenmenetystä koskeva lainsäädäntö.

2.5 Säilytystilan järjestyssääntö

Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen säilytystilojen yhteisestä järjestyssäännöstä tehdyt huomiot on esitetty Hyvinkään poliisiaseman tarkastuspöytäkirjassa (EOAK/3622/2019).

2.6 Ruokahuolto ja ruoka-aineiden säilyttäminen

Ruoka tilataan edellisenä päivänä. Ruokana tarjotaan aamupala ja kaksi lämmintä ateriaa. Pakkasessa säilytetään hätävarana ruoka-annoksia.

Poliisilain perusteella vapautensa menettäneille ei tarjota ruokaa. Tarvittaessa heille voidaan kuitenkin antaa välipalaa.

2.7 Peseytymismahdollisuudet

Henkilökunnan samoin kuin järjestyssäännön mukaan peseytymismahdollisuus on maanantaina, keskiviikkona ja perjantaina. Mahdollisuuksien mukaan pyynnöstä voi päästä suihkuun muulloinkin.

Laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että normaalisuusperiaatteen mukaisesti vapautensa menettäneellä tulisi olla mahdollisuus käydä suihkussa päivittäin.

Oikeusasiamies kiinnitti poliisilaitoksen huomiota siihen, että peseytymismahdollisuus tulisi järjestää päivittäin. Poliisihallitus on ohjauskirjeessään 24.11.2017 POL-2017-41566 katsonut, että päivittäinen peseytymismahdollisuus tulisi pyrkiä järjestämään.

2.8 Ostosmahdollisuuksien järjestäminen

Säilytystilojen järjestyssäännön mukaan Hyvinkään, Järvenpään ja Porvoon poliisivankilan vapautensa menettäneiden tarvehankinnat on sovittava paikallisten olosuhteiden mukaisesti. Hankinnoista vastaa rikoksesta epäillyn tutkija, ellei muuta ole sovittu.

Käytännössä ostokset hoitaa tutkija tai joskus vartija läheisestä kioskista.

Oikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että ostosmahdollisuuksien järjestämiseen ei järjestyssäännössä määritellä mitään selkeää käytäntöä. Järjestyssäännössä tulisi täsmällisemmin määritellä, kuinka ostokset tehdään. Tutkijan osallistumista ostosten tekemiseen käsitellään jaksossa 2.10.

2.9 Tiedotusvälineiden seuraaminen

Säilytystilan selleihin on mahdollista saada oma radio tai televisio. Säilytysaikojen lyhennyttyä pyyntöjä tulee harvoin. Poliisilaitoksen puolesta vapautensa menettäneille ei ole televisioita eikä radioita.

Säilytystilaan ei tilata sanomalehtiä.

Vapautensa menettäneiden käytössä on jonkin verran kirjoja.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvun 2 §:n mukaan tutkintavangille on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus seurata televisio- ja radio-ohjelmia ja sanomalehtiä sekä hankkia omalla kustannuksellaan aikakauslehtiä ja kirjallisuutta. Laissa ei ole säännöksiä muiden vapautensa menettäneiden osalta.

Oikeusasiamies totesi, että vaikka vapautensa menettäneillä onkin periaatteessa mahdollisuus saada oma radio tai televisio käyttöönsä, olisi perusteltua, että säilytystilassa olisi poliisilaitoksen puolesta radioita vapautensa menettäneiden käyttöön.

Oikeusasiamies suositteli myös, että poliisilaitos selvittäisi myös mahdollisuuksia tilata joitakin sanomalehtiä vapautensa menettäneiden käyttöön.

Oikeusasiamies suositteli myös, että mahdollisuus tiedotusvälineiden seurantaan tarjottaisiin mahdollisuuksien mukaan myös muille pakkokeinolain nojalla vapautensa menettäneille kuin tutkintavangeille.

2.10 Tutkinnan ja säilyttämisen erottelu

Euroopan neuvoston kidutuksenvastainen komitea (CPT) on Suomeen tekemillään tarkastuksilla kiinnittänyt huomiota siihen, että vastuu vapautensa menettäneiden säilyttämisestä ja epäillyn rikoksen tutkinnasta tulisi olla eri tahoilla. CPT on katsonut, että tutkintavastuun ja säilyttämismvastuun sekoittaminen muodostaa riskin väärinkäytöksille.

Laillisuusvalvonnassa on todettu, että tutkintavastuun ja säilyttämismvastuun tulisi olla hallinnollisesti ja tosiasiallisesti eriytettyjä. Jos tutkinta ja säilyttäminen ovat "samoissa käsissä", on vaara, että säilyttämisolosuhteet ja tutkintavangin kohtelu ovat riippuvaisia tutkinnan etenemisestä ja tutkintavangin suhtautumisesta tutkintaan. Vaikka tällaisesta ei olekaan havaintoja, jo tämän vaaran olemassaolo antaa aiheen arvostelulle.

Tarkastuksen aikana saatujen tietojen mukaan rikosasian tutkijat osallistuvat säilytystilassa monin tavoin henkilön säilyttämiseen liittyviin tehtäviin. Useissa asioissa vastuu säilytystehtävistä on järjestyssäännössä määritelty tutkijalle. Saatujen tietojen mukaan tutkijat päättävät osin vapautensa menettäneiden tapaamisista, puhelusta ja siviiliasioiden hoidosta ja ostoksista.

Laillisuusvalvontakäytännössä on pidetty sinällään mahdollisena, että asianmukaisen koulutuksen saanut poliisimies osallistuu vapautensa menettäneiden valvontaan.

Oikeusasiamies piti kuitenkin ongelmallisena sitä, että kyseisen vapautensa menettäneiden rikosasiaa tutkiva poliisimies osallistuu yllä kuvatulla tavalla vapautensa menettäneiden säilyttämissä tehtäviin poliisivankilassa.

Edellä todetun perusteella **oikeusasiamies katsoi**, että rikosasian tutkinta ja vapautensa menettäneiden säilyttämiseen liittyvät tehtävät olisi perusteltua selkeästi erottaa toisistaan.

2.11 Päätöksenteko ja muutoksenhaku

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 17 luvussa säädetään muutoksenhausta lain nojalla tehtyihin päätöksiin. Keskeisimmät tällaiset päätöksentekotilanteet koskevat poliisin säilytystilassa omaisuuden hallussapitoa. Laissa ei kuitenkaan ole säädetty muutoksenhakukiellosta minkään vapautensa menettänyttä koskevan päätöksen osalta. Oikeusasiamiehen tiedossa on, että muutoksenhakua koskevaa sääntelyä on tarkoitus selkeyttää poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain uudistamisen yhteydessä.

Tarkastuksen aikana henkilökunta kertoi, että säilytystilassa ollaan tietoisia siitä, että tietyistä asioista täytyy tehdä muutoksenhakukelpoinen päätös. Päätöksiä ei kuitenkaan ole tarvinnut juurikaan tehdä.

Tarkastajille näytettiin kuitenkin yhtä omaisuuden hallussapitopäätöstä, joka oli tehty vuonna 2016. Näytetyssä tapauksessa päätöksen olla antamatta säilöön otetulle televisiota selliin teki tutkinnanjohtaja.

Viitaten edellä kohdassa 2.10 lausuttuun **oikeusasiamies piti ongelmallisena** sitä, että tutkinnanjohtaja päättää, saako tutkintavanki televisiota selliinsä. Oikeusasiamiehen mukaan poliisivankilassa tulee olla selkeät yleiset säännöt TV:n saamisesta selliin ja tämän ei pitäisi olla tutkinnanjohtajan taikka tutkijan päätösvallassa. Poliisivankilan henkilökunnan tulisi tehdä päätökset ennalta määriteltyjen kriteerien perusteella ja ottaen huomioon mahdolliset yhteydenpidon rajoituksen.

Oikeusasiamies piti positiivisena, että henkilökunta oli tietoinen hallinnolliseen päätöksentekoon liittyvistä menettelytavoista.

2.12 Terveydenhuollon järjestäminen ja lääkitys

Poliisivankilassa ei käy lääkäreitä tai sairaanhoitajaa. Akuuttitilanteissa tilataan ambulanssi.

Poliisivankilasta löytyy verensokeri- ja verenpainemittarit sekä defibrilaattori.

Henkilökunta on suorittanut lääkkeenjakkokoulutuksen. Lääkkeet jaetaan reseptien mukaan ja lääkkeiden jakamisesta tehdään kirjaus.

2.13 Yksityisyyden toteutumista edistävät ja haittaavat käytännöt

Oikeusasiamiehen kansliassa on valittu vuosille 2018-19 muun muassa tarkastuksilla huomioitavaksi erityisteemaksi oikeus yksityisyyteen.

Tähän erityisteemaan liittyen oikeusasiamies piti **yksityisyyden toteutumisen kannalta ongelmallisena**, että päihtyneet ja muut poliisilakiperusteisesti säilöönnotetut joutuvat mahdollisesti joissain selleissä virtsaamaan ja ulostamaan toisten vapautensa menettäneiden nähden. Yksityisyyden toteutumista sen sijaan edisti kuitenkin se, että säilytyshuoneiden kameranäkymä oli estetty teknisesti WC-istuimen kohdalta.

3. TOIMENPITEET

Itä-Uudenmaan poliisilaitos on pöytäkirjaluonnoksen perusteella ilmoittanut (poliisilaitoksen kirje POL-2019-62445, 11.11.2019)

- 1) kohdan 2.1 osalta, että Järvenpään poliisivankilan sulkeminen on ollut ajankohtainen asia kuluvan vuoden aikana. Poliisivankila olisi suljettu jo alkusyksyn aikana, mutta Vantaan poliisivankilassa todettujen sisäilmaongelmien vuoksi poliisivankilan sulkemista ei ole voitu vielä toteuttaa. Poliisivankilan sulkemisajankohta ei ole tiedossa, koska varmuutta tulevista toimenpiteistä ei ole vielä.

Järvenpään poliisivankilassa vapautensa menettäneitä säilytetään ainoastaan lyhyen ajan, kaikki pidempiaikaiset vapautensa menettäneet sijoitetaan muihin poliisivankiloihin.

Yleisesti todettuna poliisivankilan peitot ja tyynyt pestään käytön jälkeen. Lyhytaikaiseen vapauden menetykseen käytetään kertakäyttölakanoita.

Poliisivankilan siivoussopimus on työn alla, sitä tullaan tarkentamaan ja muuttamaan. Siivouksen tasoon on kiinnitetty huomiota myös poliisilaitoksen omissa tarkastuksissa.

- 2) kohdan 2.7 osalta, että poliisivankilan järjestyssääntö on työn alla. Siihen kirjataan suihkuun pääseminen - käytännön epäkohtana on ajoittain vartijoiden vähäinen määrä ja tällöin suihkuun pääsemisen toteuttaminen päivittäin, vapautensa menettäneiden määrästä riippuen, saattaa olla ongelmallista.
- 3) kohdan 2.8 osalta, että ostosmahdollisuuksien järjestämiseen kiinnitetään huomiota tulevassa uudessa järjestyssäännössä.
- 4) kohdan 2.9 osalta, että poliisilaitos ei ole tilannut erikseen sanomalehtiä poliisivankilaan. Poliisilaitos huomioi poliisiasemalle tulevien sanomalehtien toimittamisen myös poliisivankilaan.

- 5) kohdan 2.10 ja 2.11 osalta, että poliisivankilan järjestyssääntö on työn alla ja siinä tullaan huomioimaan menettely poliisivankilassa ja tutkinnassa.
- 6) kohdan 2.13 osalta, että tämänhetkisen tiedon perusteella Järvenpään poliisivankilaan ei ole perusteltua tehdä enää merkittäviä rakenteellisia uudistuksia. Poliisivankilassa vapautensa menettäneiden yksityisyys pyritään huomioimaan mahdollisimman hyvin, muun muassa sijoittelulla.

Lopuksi poliisilaitos ilmoittaa, että Poliisihallitus on hyväksynyt tarkastuksensa mukaisesti Järvenpään poliisivankilan tilojen käytön kuluvaan vuoteen.

Ottaen huomioon poliisilaitoksen tekemät toimenpiteet tarkastuksen jälkeen, oikeusasiamies katsoi, ettei tarkastus enää anna aiheutta enempää toimenpiteisiin.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Peter Fagerholm
tarkastaja